

ΑΕΙΦΟΡΟΣΧΟΛΕΙΟ

Όραμα * Δράσεις * Προοπτικές

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

Παρασκευή 6 Νοεμβρίου • 15:30 - 21:00

ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΓΕΝΙΔΟΥ • ΛΕΩΦ. ΣΥΓΓΡΟΥ 379 • ΠΑΛΑΙΟ ΦΑΛΗΡΟ

Σάββατο 7 Νοεμβρίου • 09:00 - 17:30

6^ο ΓΕΛ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ • ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 222 • ΚΑΛΛΙΘΕΑ

Παρασκευή 6 Νοεμβρίου, Ίδρυμα Ευγενίδου

15:30 - 16:00 Προσέλευση και εγγραφές

16:00 - 16:30 Καλωσόρισμα

• Ίδρυμα Ευγενίδου, Δρ. Μάνος Κιτσώνας, Διευθυντής Νέο Ψηφιακό Πλανητάριο

Χαιρετισμοί

- Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων
- Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής, Χαράλαμπος Λόντος, Περιφερειακός Διευθυντής
- Α' Διεύθυνση Π.Ε Αθηνών, Δήμητρα Χατζημανώλη, Διευθύντρια Εκπαίδευσης
- Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Λυδία Καρρά, Ιδρύτρια, Αντιπρόεδρος
- British Council, Tony Buckby, Διευθυντής

16:30 - 18:30 Α' Μέρος - Εισηγήσεις

Παρουσίαση: Μιχαήλ Σκούλλος και Αγγελική Τρικαλίτη

16:30 - 17:00 Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη: Στόχοι και προοπτικές στην πορεία της μετά τη δεκαετία (UNDESD)

Μιχαήλ Σκούλλος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρόεδρος ΜΙΟ - ECSDE

17:00 - 17:30 Αειφόρο Σχολείο: πολιτικές και πλαίσιο εφαρμογής του στην Κύπρο

Αραβέλλα Ζαχαρίου - Συντονίστρια Μονάδας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

17:30 - 18:00 Sustainable School: Το παράδειγμα της Βρετανίας

Ann Louise Finlayson, CEO of Sustainability and Environmental Education (SEED)

18:00 - 18:15 Η συμβολή της Περιφερειακής Δ/σης Εκπαίδευσης Αττικής στο μετασχηματισμό του σχολείου σε αειφόρο

Χαράλαμπος Λόντος - Περιφερειακός Διευθυντής Εκπαίδευσης Αττικής

18:15 - 18:30 Αειφόρο ελληνικό σχολείο, η εξέλιξη ενός προγράμματος

Αγγελική Τρικαλίτη - Πρόεδρος Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ΕΛΜΕΤ

18:30 - 19:00 Συζήτηση

19:00 - 19:30 Διάλειμμα για καφέ

19:30 - 21:00: Β' Μέρος

Φορείς, εκπαιδευτικά προγράμματα και υποστηρικτικές δράσεις ενισχυτικές στη μετάβαση προς το αειφόρο σχολείο

Συντονισμός: Μαρία Νομικού Υπεύθυνη Προγραμμάτων και Συνεργασιών, British Council,

Μαρία Δημοπούλου, Υπεύθυνη Περ/κής Εκπ/σης Α' Δ/σης Π.Ε Αθηνών

Τζούλη Βελισσαράτου, Γενική Δ/τρια Προγραμματισμού - Κτιριακές Υποδομές Α.Ε.,

Victoria Tait, Project Manager, Sustainability and Environmental Education (SEED)

Μαρία Ηλιοπούλου - Αντιδήμαρχος για το Παιδί, Δήμος Αθηναίων, Ελένη Σβορώνου - Υπεύθυνη Περ/κής Εκπ/σης WWF - Ελλάς,

Δημήτρης Πούλιος, Αρχιτέκτονας-ΜΑ in Urban Design, Υπ. Διδάκτορας ΕΜΠ, CPD,

Θάνος Ανδρίτσος, Αρχιτέκτονας Μεταπτυχιακό Πολεοδομία - Χωροταξία, Υ.Δ. Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο CPD

Σάββατο 7 Νοεμβρίου, 6ο ΓΕΛ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ

9:00 - 10:15 Α' Μέρος

9:00 - 9:15 **Αειφόρο Ελληνικό Σχολείο: γνωριμία με τους 8 πυλώνες λειτουργίας**
Αγγελική Τρικαλίτη, Πρόεδρος Αειφόρου Ελληνικού Σχολείου

9:15 - 10:15 **Αειφόρο Ελληνικό Σχολείο - Σχεδιασμός και υλοποίηση - Καλές πρακτικές στις διάφορες σχολικές βαθμίδες**
Συντονισμός: Μαρία Δημοπούλου, Med., Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Α' Δ/σης Π.Ε Αθηνών
• 1ο Νηπιαγωγείο Γαργαλιάνων
• 93ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, Δ/τρια :Στέλλα Πρωτόπαππα
• 4ο Γυμνάσιο Αργυρούπολης, Δ/τρια Χατζηλαζαρίδου Σουμέλα
• 6ο Γενικό Λύκειο Καλλιθέας, Στελλίνα Χριστοπούλου

10:15 - 10:30 **Διάλειμμα για καφέ**

10:30 - 12:30 **Β Μέρος - Εργαστήρια**

1. Το κτίριο μετράει!

Ελένη Σβορώνου, Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης WWF - Ελλάς,
Ανταποκρίτρια: Δρ. Λαλαζήση Χρύσα, Αρχιτέκτων και Πολιτικός Μηχανικός, Σχ. Σύμβουλος

Το κτίριο του σχολείου δεν είναι απλώς το κέλυφος της σχολικής ζωής. Είναι το ίδιο τρόπος ζωής. Στο εργαστήριο αυτό αξιοποιούμε την εμπειρία του προγράμματος Καλύτερη Ζωή του WWF και σχεδιάζουμε ένα απλό πρόγραμμα αξιολόγησης και βελτίωσης του οικολογικού αποτυπώματος του σχολείου. Μελέτη περίπτωσης θα είναι το ίδιο το σχολικό κτίριο που φιλοξενεί το εργαστήριό μας.

Εικαστική αποτύπωση της έννοιας οικολογικό αποτύπωμα, έρευνα πεδίου, κατάρτιση προγράμματος δράσης, διάλογος με το περιβάλλον και τους ανθρώπους της γειτονιάς, συμμετοχή γονέων, εξασφάλιση της συνέχειας της προσπάθειας σε βάθος χρόνου είναι οι βασικοί άξονες του εργαστηρίου.

2. Διαμορφώνοντας το αειφόρο σχολείο: Πολιτικές, ρόλοι, αρμοδιότητες των εμπλεκομένων, εμπόδια και τρόποι αντιμετώπισής τους.

Δρ. Αραβέλλα Ζαχαρίου, Συντονίστρια Μονάδας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου
Ανταποκρίτρια: Σπυροπούλου Δήμητρα, Επίτιμος Σύμβουλος Περ/κής Εκ/σης Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Η εφαρμογή του αειφόρου σχολείου στηρίζεται στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή μακροπρόθεσμων εκπαιδευτικών πολιτικών στη βάση ενός συνολικού πλαισίου αναδόμησης του που συνδέεται με τον παιδαγωγικό, οργανωσιακό, τεχνικό, κτηριακό και κοινωνικό χαρακτήρα του σχολείου. Η εξοικείωση των συμμετεχόντων (διευθυντής, εκπαιδευτικός, κοινωνικοί εταίροι, γονείς κ.λπ.) στο σχεδιασμό, την οργάνωση και την υλοποίηση πολιτικών αναφορικά με το αειφόρο σχολείο, όπως επίσης η κατανόηση του ρόλου τους, των διαδικασιών συμμετοχής τους, αλλά και η διαχείριση των δυσκολιών που μπορεί να προκύψουν κατά τη συμμετοχή τους στο σχεδιασμό και την υλοποίησή τους, αποτελούν αντικείμενο εξέτασης του συγκεκριμένου εργαστηρίου.

3. Η προαγωγή της Υγείας μέσω της Αειφορικής Μεσογειακής Διατροφής: Πρόληψη - Φροντίδα - Ενδυνάμωση

Γεωργίτσα Σταματοπούλου, Υπεύθυνη Αγωγής Υγείας Δ/σης Π.Ε Δυτικής Αττικής,
Φώνη Τσιμάκη, Νηπιαγωγός, τ. Μέλος Παιδαγωγικής Ομάδας ΚΠΕ Δραπετσώνας
Ανταποκρίτρια: Χουλιάρá Κατερίνα, μεταπτυχιακή φοιτήτρια

Το βιωματικό αυτό εργαστήριο σχεδιάστηκε για να εξυπηρετήσει τη γνώση και τη διάχυση των αξιών της Αειφορικής Μεσογειακής Διατροφής, που προάγουν την ψυχική και σωματική υγεία στο σχολείο και στο σπίτι. Η υιοθέτησή τους βοηθά στην πρόληψη ασθενειών, ενδυναμώνει τις σχέσεις και τη συναισθηματική σύνδεση της εκπαιδευτικής με την τοπική κοινότητα.

Αναδεικνύει τις παραδόσεις, την ποικιλότητα της τροφής, αλλά και τις κοινωνικές σχέσεις γύρω από το τραπέζι. Ανιχνεύει, με βιωματικές πρακτικές, τρόπους εισαγωγής των αρχών αυτών στη σχολική και κοινωνική ζωή των παιδιών, αλλά και δράσεις για την οργάνωση της πολιτικής υγείας στο σχολείο, με στόχο το μετασχηματισμό του σε Αειφόρο.

4. Η σχολική τάξη ως διευκολυντικό περιβάλλον των διαδικασιών ψυχοσυναισθηματικής ανάπτυξης μαθητών και εκπαιδευτικών

Δρ. Δεδούλη Μαρίνα, Ψυχολόγος, Πρώην Σχολική Σύμβουλος ΠΕ02.
Ανταποκρίτρια: Δρ. Αγγελίδου Ευαγγελία, Βιολόγος, Σχ. Σύμβουλος Φυσικών Επιστημών

Στο βιωματικό εργαστήριο αναστοχαζόμαστε για την παιδαγωγική μας εμπειρία, θα προβληματιστούμε σχετικά με τις ανάγκες των μαθητών και θα αποπειραθούμε να 'συναντήσουμε' τις επιθυμίες και τους ενδόμυχους ή και ασυνείδητους φόβους των εκπαιδευτικών. Θα αναζητήσουμε, τέλος, τις ποιότητες του σχετίζεσθαι μέσα στην τάξη που ευδύνουν την ανάπτυξη των εσωτερικών δυνατοτήτων μαθητών και εκπαιδευτικών, καταθέτοντας - μεταξύ άλλων - και καλές πρακτικές.

5. Προαγωγή του Πολιτισμού στο αειφόρο σχολείο

Τερέζα Γιακουμάτου, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων Δ Δ/σης Δ.Ε Αθηνών
Καλλιόπη Κύρνη, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων Α' Δ/σης Π.Ε Αθηνών
Ανταποκρίτρια: Δρ Γεωργιάδου Τασούλα, Χημικός, π, Σχ. Σύμβουλος Φυσικών Επιστημών

Ο πολιτισμός ενέχει την αειφορία, αφού συνεχώς διαμορφώνεται και αναπροσδιορίζεται ως χαρακτηριστικό των κοινωνιών. Αποτελεί πυλώνα του αειφόρου σχολείου τόσο με την ευρεία του έννοια, όσο και με την παρουσία του στα σχολικά προγράμματα, ως διδακτικό αντικείμενο, αλλά και ως έννοια που διατρέχει και διαποτίζει τα άλλα διδακτικά αντικείμενα. Με κεντρική επιδίωξη του αειφόρου σχολείου την κοινωνική συνοχή, την ισότιμη συμμετοχή και τη συνεργασία είναι αναγκαίο να καλλιεργείται ο σεβασμός στον πολιτισμικό κεφάλαιο και την ταυτότητα που φέρει το κάθε μέλος της σχολικής και όχι μόνο κοινότητας, καθώς και η αντίληψη ότι οι πολιτισμοί είναι ισότιμοι και εμπλουτίζουν το κοινωνικό γίγνεσθαι. Παράλληλα οι εκφράσεις του πολιτισμού (υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά, τέχνες, υλικά κατάλοιπα, νομικός πολιτισμός, συστήματα αξιών...) αποτελούν εργαλεία αειφορίας.

6. Δημοκρατία - Συμμετοχικότητα - Ενεργός Πολίτης, στο αειφόρο σχολείο

Μαρία Δημοπούλου /Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπ/σης Α' Δ/σης Π.Ε Αθηνών
Μαρία Νομικού/ Υπεύθυνη προγραμμάτων και συνεργασιών British Council.
Ανταποκρίτρια: Δρ Φουσέκη Ευσταθία, Φυσιογνώστρια, π. Σχολική Σύμβουλος ΠΕ04

Στο εργαστήριο αυτό θα προσπαθήσουμε να διαμορφώσουμε ένα πλαίσιο διερεύνησης και αναστοχασμού σχετικά με τις δυνατότητες ενδυνάμωσης εκπαιδευτικών και μαθητών στον οραματισμό, στο συμμετοχικό σχεδιασμό αλλαγών και λήψης απόφασης, στη δημοκρατική εκπροσώπηση και στην ικανότητα για δράση.

Στόχος οι εμπλεκόμενοι να γίνουν παράγοντες αλλαγής σε σχολικό και τοπικό επίπεδο και να συμμετέχουν στη διαμόρφωση σχεδίων δράσης που θα βασίζονται στην κουλτούρα συνεργασίας.

7. Από το τοπικό ως το παγκόσμιο

Ελένη Σταμούλη, Επικοινωνιολόγος, Εκπαιδύτρια Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Κατερίνα Σαραντίδου, Καθηγήτρια Ειδικής Φυσικής Αγωγής, Εκπαιδύτρια Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Ανταποκρίτρια: Δρ. Δίτση Μαλαματή, Φυσιογνώστρια, Περιβαλλοντολόγος M.Sc., M.Ed, Σχολική Σύμβουλος ΠΕ04

Ένα βιωματικό εργαστήριο, το οποίο θα προσφέρει στους εκπαιδευτικούς υλικό για να μπορέσουν να διερευνήσουν με τους μαθητές τους παγκόσμια θέματα και τη επίδρασή τους στη ζωή μας. Κατ' επέκταση, θα ασχοληθούμε με τη σύνδεση του παγκόσμιου και του τοπικού και θα προτείνουμε τοπικές δράσεις που θα μπορούσε να αναλάβει μια σχολική ομάδα για να ενημερώσει την τοπική κοινωνία και να θέσει προβληματισμούς για αυτά τα θέματα, που αφορούν όλους μας.

8. Συνεργασία σχολείου - οικογένειας στο πλαίσιο του αειφόρου σχολείου

Έλλη Ναούμ, Phd, MA Bed
Ανταποκρίτρια: Αντιόπη Φραντζή, Med., Δ/τρια 70ου Δ.Σχ.Αθηνών

Σύμφωνα με τις αρχές της Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία και με όραμα το αειφόρο σχολείο επιδιώκουμε την ανάπτυξη σχέσεων επικοινωνίας, αλληλεπίδρασης και συνεργασίας με τις οικογένειες των μαθητών. Θεωρώντας ότι η οικογένεια μαζί με το σχολείο είναι θεσμοί που ασκούν τη μεγαλύτερη επίδραση στην ανάπτυξη και την εξέλιξη των παιδιών στο νηπιαγωγείο, σχεδιάζουμε, υλοποιούμε, παρατηρούμε και επανασχεδιάζουμε δράσεις και δραστηριότητες στο σχολείο και το σπίτι, με επίκεντρο τη συμμετοχή των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους. Τα αποτελέσματα μιας τέτοιας εκπαιδευτικής στρατηγικής επηρεάζουν τη λειτουργία της σχολικής μονάδας και δημιουργούν ένα αειφόρο κλίμα μεταξύ των νηπιαγωγών, των μαθητών και των γονέων τους, το οποίο διευκολύνει και ενισχύει την πορεία για ένα αειφόρο σχολείο.

9. Αυλή και σχολικός κήπος: πεδία μετασχηματισμού του σχολείου σε αειφόρο

Αλεξάνδρα Τσίγκου, Υπεύθυνη Περιβ/κής Εκπ/σης ΔΠΕ Δυτικής Αττικής, Ελένη Νιάρχου Υπεύθυνη Περιβ/κής Εκπ/σης ΔΠΕ Γ' Αθήνας
Ιωάννα Ντίνου Υπεύθυνη Περιβ/κής Εκπ/σης ΔΒΕ Γ' Αθήνας, Ανταποκρίτρια: Σουμέλα Χατζηλαζαρίδου, M.Sc., Διευθύντρια Γυμνασίου

Το εργαστήριο έχει στόχο να διερευνήσει την παιδαγωγική αξία της σχολικής αυλής και του κήπου σαν εργαλείο μάθησης και εμπλοκής των μαθητών στην υλοποίηση των στόχων του αειφόρου σχολείου. Θα ερευνηθεί η δυνατότητα συμμετοχής των μαθητών στη διαδικασία ανασχεδιασμού και αναβάθμισης της σχολικής αυλής, στη λήψη αποφάσεων για την υλοποίηση του σχεδιασμού, στην συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς. Σαν εργαλείο θα χρησιμοποιηθεί η θεωρία των Πολλαπλών Τύπων Νοημοσύνης του Gardner. Οι εκπαιδευόμενοι σε ομάδες ανάλογα με τον Τύπο Νοημοσύνης θα ανασχεδιάσουν την σχολική αυλή σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά τους και θα προτείνουν τρόπους εμπλοκής όλης της κοινότητας. Θα παρουσιαστούν οι εργασίες των ομάδων και θα καταγραφούν τα συμπεράσματα για την αξιοποίησή τους στα προγράμματα του Αειφόρου Σχολείου.

12.45 - 14.30

Γ' Μέρος - Στρογγυλό τραπέζι

Ο ρόλος των στελεχών της εκπαίδευσης στη συνδιαμόρφωση στρατηγικής προώθησης του οράματος του αειφόρου σχολείου

Συντονισμός: Έφη Φουσέκη, Βιολόγος, Δρ. Οικολογίας, Πρώτη Σχολική Σύμβουλος ΠΕ04 και
Δρ. Δίτση Μαλαματή, Φυσιογνώστρια, M.Sc., M.Ed, Σχολική Σύμβουλος ΠΕ04.

Ανταποκρίτης: Δρ Θάνος Ιωάννου, Φυσικός, Δρ Περιβαλλοντικών Επιστημών, Υπεύθυνος Περ/κής Εκπαίδευσης Δ' Δ/σης ΔΕ Αθηνών

- Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
- Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Αττικής

Αναστόπουλος Χρήστος, Προϊστάμενος Τμήματος Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης Π.Ε.

Πολύδωρος Βασιλείος, Προϊστάμενος Τμήματος Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης Δ.Ε.

- Σχολικοί σύμβουλοι: Παναγιώτης Πήλιουρας - Α/θμια Εκπαίδευση, Ευαγγελία Αγγελίδου - Β/θμια Εκπαίδευση, Χρύσα Λαλαζήση - Επαγγελματική Εκπαίδευση
- Διευθυντές Σχολείων: Αντιόπη Φραντζή, Δ/τρια 70ου Δ.Σχ.Αθηνών
- Υπεύθυνοι Σχολικών Δραστηριοτήτων: Νίκος Στεφανόπουλος, Υπεύθυνος Περ/κής Εκπαίδευσης Δ' Δ/σης Π.Ε Αθηνών
- Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: Κατερίνα Μπαζίγου, Υπεύθυνη ΚΓΠΕ Δραπετσώνας

ΛΗΞΗ - ΠΑΡΑΛΑΒΗ ΒΕΒΑΙΩΣΕΩΝ

15:30 - 17:30

Βιωματικό εργαστήριο με τα στελέχη και μέλη της παιδαγωγικής ομάδας του Αειφόρου Ελληνικού Σχολείου

Συντονισμός: Ann Louise Finlayson, Victoria Tait - Sustainability and Environmental Education (SEED)